Haftalık siyasî magazin

BAŞDAN

Rıfat Ilgaz

Kıymetli şair Rıfat Ilgaz san'at ve fikir hayatında normal bir tekâmül safhası geçirerek bu günkü ileri fikir ve san'at seviyesine ulaşmıştır.

Rıfat, mensup olduğu sınıfın davasını, büyük bir san'at kudretile dile getiren şairdir. Yaptığımız röportaj ikinci sayfamızdadır.

Demokrasi cennetinde

Aşağıda okuyacağınız yazı bir Amerikalı muharir tarafından yazılan bir kitaptan alınmıştır:

1842 senesinde Amerikan gazetelerinde her gün görülen ilânlardan bir kaç örnek:

"Bir zenci kadın kaçmıştır. Kaçmadan birkaç gün önce yanağına kızgın demirle M. markası yazmak istemiştim. Bulup getirene.„

"Çenesinin sol tarafı dövmeli zenciyi ölü veya diri getirene 100 dolar mükâfat.....

"Uşağım John'u getirene 25 dolar mükâfat. Burnunun ucu kopuktur.

"Zenci Bloke'u ölü veya diri getirene 50 dolar mükâfat. İki kulağının memesi kesiktir.

Bundan 106 yıl sonra bugün Amerikada halâ şunlara şahit oluyoruz.

(Aşağıda okuduğumuz hadiseler Newyork Times isimli Amerikan gazetesinin 1946 sayılarından alınmıştır.)

"Louisiana da 28 yaşlarında bir zenci beyaz bir kadının evine zorla girmek (şüphesile) tevkif edilmiştir. Fakat delil bulunmadığından bırakılmıştır. Bir kaç gün sonra zencile arkadaşı hüviyeti tesbit edilemiyen şahıslar tarafından kaçırılmıştır. Birinin cesedi bir kaç gün sonra bulunmuştur. Zencinin iki eli de kesilmiş olup kafasına, boğazına ve vücuduna indirilen darbelerle öldürüldüğü görülmüştür. Mahallî makamlar hiç bir tevkifatda bulunmağa lüzum görmemiştir. Çünkü bir linç hadisesine delâlet eden ip ucu ele geçmemiş tir.„

"Mississipi'de otuzbeş yaşında bir zenci beş beyaz adam tarafından ölünceye kadar sopayla dövülmüştür. Mütecavizlerin beşi de yakalanarak mahkemeye verilmişler ve zenciye bir kaç tokat attıklarını itiraf etmişlerdir. Jüri heyeti 10 dakikalık bir müzakereden sonra hepsinin beraatine karar vermiştir. Zenci bir eyer çalmakla ittiham ediliyordu. Fakat mahkemeden sonra diğer iki kişi asıl hırsızın kendileri olduğunu itiraf etmiştir.„

"Ku-Klux Klan bir asır danberi Amerika ile daimi harp halinde olan bir terör teşkilâtıdır. Bu teşkilâtın en büyük müttefiki nefret en korkunç silâhı da terör'dür. Gayesi de demokrasimizi yoketmektir.

Wolter Wuichell

Yukarıdaki sözler muhafazakâr bir Amerikalı muharririn fikirleridir.

Atatürk inkılâbı ne halde?

Geçen sayıda Kur'anın hukuk ve ahlâk kaidelerinin bir topluluğu olduğunu, yalnız ahlâk kaidelerini alıp hukuk kısmını bırakmanın mümkün olmadığını belirtmiştik. Nitekim daha şimdiden Fatin Hoca mecliste, «Tekkeleri açalım» diye bağırıyor ve Atatürkün yetiştirdiklerinden hiç biri «Olamaz!» diyemiyorlar. İrtica üzerimize bütün kuvvetile çullanmıştır.

Diktatör diye bir çok biçarelerin beğenmemeğe kalktıkları Atatürk zamanında vaziyet şöyle idi:

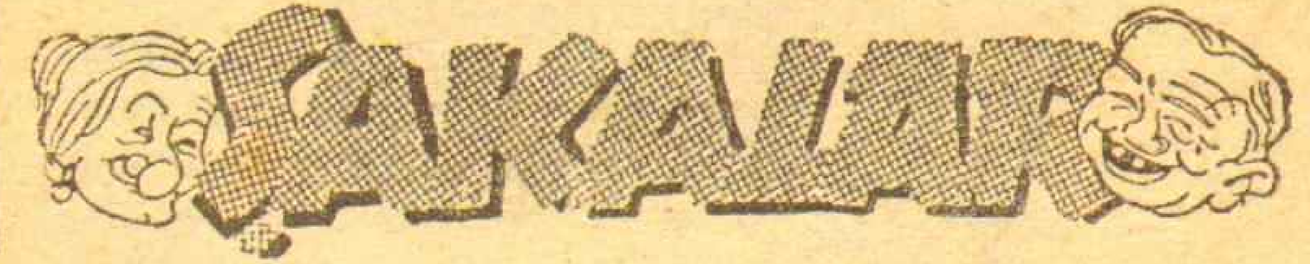
Kelâm profesörü Şerefettin efendi, üniversitede «İslâm din ve felsefesi» okutuyor, İzmirli İsmail Hakkı eserler veriyor, Kur'anı tercüme ediyordu; Materyalist Yusuf Akçora (1) serbestçe ders veriyor, konuşuyor, Marksist Suphi Nuri üniversitede ders okutuyor, Liberal Ahmet Ağaoğlu «Serbest insanlar ülkesinde» «Ben kimim» adlı eserlerini neşrediyor, dinsiz Abdullah Cevdet, taassuba karşı açtığı mücadelesini devam ettiriyor, Nâzım Hikmet kitaplar neşrediyor ve tiyatrolarda alkışlanıyordu. Türkiyenin tarihinde hiç bir zaman, fikir bu derece serbest olmamıştı. Bugün ben şu satırları yazarken kendimi korku içinde buluyorum. Dünyanın her tarafında 1789 Fransız inkılâbından beri alelade olmuş bir iki düşünceyi neşredecek bir gazete buladildiğime şükrediyorum. Atatürk zamanında intişar etmiş mecmua ve kitapların bir listesini yapsam ve dostlara: haydi şunlardan bir tanesini olsun neşrediverin de göreyim desem karşımda hiç kimse kalmayacağını kat'î olarak biliyorum. Atatürk inkılâba karşı isyan eden softalarla mücadeleyi orduya, memlekete sokulan ajanları emniyet teşkilâtına ve yukarıda görüldüğü üzere fikri alabildiğine serbest bırakmıştı. Din baskı altında değildi, çünkü herkes camie gidiyor, ibadetini yapıyor, Kur'an tercüme ediliyor, Türkçe ezan okunuyor ve üniversitede İslâmî ilimler serbestçe okutuluyordu.

Biz hangi tekâmülden bahsediyoruz? Türkiye geri gidiyor, çünkü fikre hudut çizilmiştir! Hele İçtimaî ilimler sahasında sosyalizme, Marksizme samimî olarak inanmış bir insanın okullarda, üniversitede söz etmesi kabil değildir. Meğer ki Komünist, ajan ithamlarını yani işinden koğulmak, ekmeğinden olmak «kahramanlığını» göze almış olsun, halbuki bu temayüller dünyada artık alelade şeylerdir. İnkılâpçılığı, lâyıklığı, belkide devletçiliği müdafaa etmek yarın büsbütün günah veya yasak olacaktır.

Kendimizi aldatmıyalım, bugün liberalizm bütünlüğü ile ortaya çıkamaz, Abdullah Cevdet gibi bir dinsiz konuşamaz, gerçek bir sosyalist, sosyalist olduğunu, Marksizmi doğru bulduğunu söyleyemez. Halbuki dün bunun mümkün olduğu fiilen misallerile meydandadır. Şu halde güdük bir demokrasi içindeyiz. Bir kısım temayüller alabildiğine serbesttir. Bir kısmı da alabildiğine baskı altındadır. Diktatörlüklerin yaptığı da bundan başka bir şey değildir. Şu halde iş tam tersine mi dönmüş oluyor: Dün fikir hürriyeti ve bugün istipdad mı var?

Başdan

(1) Yusuf Akçora'nın materyalizmi anlayışındaki yanlış noktalar gelecek sayılarımızda belirtilecektir

Başka ne yapabiliriz?

Bir gece geç vakit Beyoğlundan geçerken şöyle bir hadise ile karşılaştım. Üç bahriyeli Amerikan kikiriği.,. Düttürü elbiseleri içinde artları, iki keleği Amerikan bezinden torbaya koyup sıkıştirmış gibi fırlak fırlak. Aylondoz ağacından bir dal gibi ince, taze, sulu.. Öyle sulu ki, cıvık cıvık, vıcık vıcık. Bir erkek içkisi olan rakı, sarı kâhküllü başlarına vurmuş, dar ve uzun ayaklarının üzerinde yele tutulmuş kuru kamış gibi sallanıp, ötüp duruyarlar.

Önlerinde bir adam, yanında bir kadınla yürüyor. Evvelâ kadına el attılar. Kadının yanındaki herif, hükûmetimizin gösterdiği misafirperverliğe uyarak misafirlere güler yüz gösterdi. Fakat Amerikalı sitiller, bakkal Bogosun dükkânında tadına bakmak için tereme peynirini parmaklayıp, sonra beğenmemiş gibi yüzlerini buruşturdular, tadını beğenmemişlerdi.

Vahşi kuşların garip seslerile, huhuu, kukuu gibi garip anlaşılmaz, manasız sesler çıkararak tramvaya koştular. Sayın misafirlerimiz, belediye nizamlarının üstüne tüküre tüküre tramvaylara atladılar. Biri vatmanın ensesine tokat, öbürü biletçinin sırtına yumruk vurarak şakalaştı. Üçüncüsü boğaz vapurunun güvertesi gibi tramvayın tepesine çıkıp kuruldu. Bu sırada Belediyenin seyrüsefer memuru hayran hayran ağzını ayran budalası gibi açıp Amerikalıların canbazlığını seyretmekte olduğundan, seyrü sefer durmuştu.

Yaya kaldırımda giden bir kızın üzerine çullandılar. Her nasılsa ve ne dense, Beyoğlu yosması, bahriyelilerin koluna girmek istemedi. Bir çekişmedir başladı. üç Amerikan tazesiyle, Bey oğlunun bir kart yosması arasındaki çekişmeyi görmek için bir halka çevrildi etrafındakiler Amerikalıların her hareketini takdir hayranlık ile seyrediyorlar. Bu aşağılık, bu bayağının bayağısı ve rezilce hareketlere dayanamayan, bir delikanlı kızı bir yana çekti Amerikan kikiriklerine yol verdi. Oğlanlar gitmez. sulandıkça sulanır. Temmuz güneşi görmüş Emin önü asfaltı gibi cıvır da cıvır. Amerikan boyları, altı yumruğu birden delikanlıya çevirip, akılları sıra, direkt, indirekt, kroşe falan filanla bizim delikanlıyı nakavt edecekler. Demeğe kalmadı, bir... bir daha bir daha ama bırakmadılar ki. İki polis, delikanlıyı alıp götürdü. Amerikalılara da kaşlarile, gözlerile, kulakları burunlarile, « Lutfen karakola kadar teşriflerini » rica ettiler.

Beş dakika içinde, Galatasaray karakolu, Amerikanın bahriye nezaretine döndü.

Subaylar, inzibatlar, düdükler.. Nihayet bizim delikanlı af dilemeğe mecbur edildi. Delikanlının göz yaşlarını Amerikan subayından gizlediğinin farkına vardım.

Geçende Hürriyet gazetesinde de şöyle bir havadis vardı. Ankarada bir bara iki Amerikalı gitmiş. Bu oğlanlar galiba, bizim kızları kızanları Amerikan düdüklerine hayran sanıyorlar. Ayol burada erkek kıtlığına kıran girmedi?

Şımarık Amerikalilar bir bar kızına sarkıntılığa başlamışlar. Kız yüz vermemiş. Onlar asıl-

— Devamı S. 3 de —

Kitabı toplanan Şair Rıfat ILGAZ

Rıfat Ilgaz Kastamonuludur. Babası bir küçük düyunumumiye memuru olduğu için, ilk okulu, babası ile beraber doloştığı yerlerde Cide, Termede okumuştur. Kastamonu muallim mektebini bitirdikten sonra, Gazi Enstitüsü edebiyat kolundan mezun olmuş, Adapazarı orta okulunda hastalığından dolayı İstanbula nakledilen Rifat Nişantaşı daha sonra, Karagümrük orta okulunda Türkçe hocalığı yapmış, bu sırada ilk şiir kitabı olan (Yarenlik) i neşretmiştir. (Sınıf) adlı ikinci şiir kitabı, bir ay vitrinlerde durduktan sonra, bakanlar kurulu kararile toplattırılmış, Rifat da örfî idare komutanlığı tarafından tevkif edilmiştir. (Sınıf) adlı şiir kitabı örfi idare mahkemesi tarafından, fakir sınıfı zenginler aleyhine

kışkırtıcı mahiyette görülerek altı aya mahkûm edilmiştır. Hapishaneden çıktıktan sonra, Hasan Âlinin bakanlığı zamanında hocalıktan çıkarılmıştır. Esasen hasta olan Rifat bu devrede maddî zaruretler içinde sanatoryum kapılarında nöbet bekliyerek, dört defa şehrin muhtelif sanatoryumlarında yatmıştır. Bu arada Reşat Şemseddin Sirer bakan olmuş, bu fırsattan istifade ile Rifat Ilgaz tekrar hocalığa alınması için müracaat etmiştir, Hasan Âli ile Reşat Şemseddin arasındaki ayrılık malumdur. Bu sebeple Rifat, tekrar Boğazlıyan orta okuluna hoca olmuştur. Fakat hastalığı artmış tekrar sanatoryuma yatmıştır. Bu sırada bir Kenan Öner - Hasan Âli davası ortaya çıkmış, Kenan Öner, Hasan Âlinin güya Komünistliğini ispat için, Rifat Ilgazı himaye ettiğini söylemiştir. Bunun üzerine bakanlık derhal faaliyete geçmiştir. Hasan Âli zamanında hocalıktan çıkarılan, Reşad Şemsettin zamanında tekrar hocalığa alınan Rifat Ilgaz, ayni kararı vermiş olan umum müdüdürlerden mürekkep ayni komisyon tarafından bu sefer hocalıktan çıkarılmış ve tahşisatı verilmiş olduğu halde ani bir telgrafla sanatoryumdan da koğulmuştur.

Rifat İlgazın üçüncü şiir kitabı olan (yaşadıkça) neşrinden bir sene sonra, geçen hafta Bakanlar Kurulu kararile toplattırılmıştı. Halen Haydarpaşa İntaniye hastahanesinde olan Rifatı ziyarette gittim.

Rifat şairliğini şöyle anlattı :

— İlk şiirlerim 927 de memleket gazetelerinde çıktı. O zaman İstanbulda Orhan Seyfi (güneş) isimli bir mecmua çıkarırdı. Güneş mecmuasına gönderdiğim Mehmet Rifat imzalı bir şiiri, Orhan Seyfi üsdatların yazıları arasına koymuştu. Aradan seneler geçti. Orhan Seyfi benim şiirlerimi grmüş. « Gençler, mevzun ve mukaffa yazamadıkları için böyle yazıyorlar!» demez mi? Bir gün kendisine 927 temmuzunda neşrettiği şiirimi hatırlattım. Galiba biraz kızardı. Rıfat Ilgaza,

— Bazı münekitlerin realist dedikleri şiirlerİni ne zaman yazdın diye sordum.

— 1940 dan önce mizacıma ve düşüncelerime uygun bir forum arıyor denemeler yapıyor neşredemiyordum. İlk cesareti Ses dergisinde gösterdim. (Yarenlik) bu ilk cesaretimin mahşulüdür.

— Yarenlıkten önceki şiirlerini bir kitap halinde niçin neşretmedin?

— Belki üç kitaplık şiirim vardı. Bunların en mühimleri (Oluş) ve (Varlık) dergilerinde çıkmıştı. Bunları nezaman derlemeye kalksam, onlarda bir yapmacık taraf, bir bizden olmayan ve bizi ifade etmeyen tarafın mevcut olduğunu hissediyordum. Bu şiirler daha ziyade aylâk sınıfın, geçim derdinden azade insanların hoşuna gidiyordu. Bizden olmayanların zevkine gayri şuuri olarak yaptığım hizmetin reaksiyonunu geçde olsa duyabildim. Bazı burjuva münekkitlerinin ve antoloji derleyicilerinin hoşuna giden bu şiirler benim gözü bağlı yaşadığım yılların en canlı bir ifadesidir. Artık kimin için ve niçin şiir yazdığımın farkındayım.

— Bazı antolojilerde şiirlerine raştlayamıyoruz.

— Evet resmi ve yarı resmi antolojilerde bana rastlamak zordur. Bazı yakınlarımız da taktik (!) olarak bizden bahsetmezler. Dar olmayan bir okuyucu kadromun mevcut olduğunu da iftiharla söyleyebilirim. Eğer satışa müsade etselerdi (Sınıf) ve (Yaşadıkça) isimli kitaplarım kalmayacaktı.

— Kitapların niçin toplanıyor?.

— Bir şairin kendinden bahsetmesi kadar tabiî ne olabilir. Veremim hastahaneden bahsediyorum suç oluyor; öğretmenin çocuklarımdan bahsediyorum suç oluyor,tutuyorlar cezaevine atıyorlar. Mahpushaneden bahsediyorum suç!.. Rahatça yaşatın bizi de rahatlığımızdan bahsedelim! Vatandan, milletten bizim kadar candan söz eden olmadığı halde onların dilinde vatan haini, millet haini oluyoruz.

— Şiirlerinde kelepçe geciyor. Sana kelepçe vurdular mı?

— Matbuat suçlusu olduğum halde mahkemeye giderken gelirken her çeşit kelepçe vurulduğu gibi, hapishane içinde de zincire vurdular. Elli altmış arkadaş kaç defa bileklerimizden zincire vurulduk. Cezamı doldurup hapishaneden tahliye edildiğim gün kelepçeli olarak emniyet müdürlüğüne iki süngülü ile teslim edildim. Bir zaman İzmirde bir kaç gazetecinin bileğine yanlışlıkla sürülen kelepçeden ötürü çıkan gürültünün a-

— Devamı S. 3 de —

Sanatoryumdan Mektuplar

Yazan : RIFAT ILGAZ

Bugün Hastanede zoraki bir gayret var. Hademeler, hastabakıcılar temizlik ve intizam için yırtınıyorlar.

Her taraftan l i z o l kokusu yükseliyor. Anlaşıldı : Sağlık bakanı gelecek.. Veremliler yataklarında.. Ortalık beyaz gömleklilerle doldu. Herkesin derdi okadar birbirine benziyorki. İşte bir kafile koğuştan içeri girdi. Bir iki şık zatın arkasında bir yığın beyaz gömlekli var. Baş hekim çok heyecanlı... Hastalardan ters bir söz, falsolu bir ses çıkar korkusu ile ürkek ürkek etrafa bakınıyor. Hastaneden mühim bir şikâyetimiz yok. Ufak tefek ihmallere rağmen yine memnunuz. İşte bir arkadaş söylüyor: "Sanatoryum açıyorsunuz, paralı,. Ücretli halk sanatoryomu olur mu? Heybeliye pavyon ilâve ediliyor diye sevindik; paralı yaptınız, Günde, sekiz on lira verebilecek hastanın sanatoryumda işi ne... Yesin, içsin, kendini evinde tedaviye çalışsın!. Başka bir arkadaş zayıf ciğerinden beklenmeyecek bir gayretle konuşuyor: «Artık hastahanelerde, sanatoryumlarda sıramız en aşağı bir buçuk senede çıkıyor. İki, iki buçuk sene bekleyenler de var.„

Bütün verem tedavisi için yapılacak ne varsa vücudunda denemiş halsiz bir hasta söylüyor: «Streptomycin isteriz vekil bey. Bu ilâçtan isteriz, artık biliyoruz ki bu ilâç her veremliye faydalıdır. Sıtmalıya kinin, Frengiliye Neosalvarsan veren hükûmet veremliye de bu ilâçtan vermeli!» Bak bu mühim bir istek. Bu mühim istek şüphesiz hükûmete çok pahalıya mal olacak, gramı 880 kuruş ve en aşağı bir hastaya yüz gram lâzım! Şu halde bu haklı isteği mantık oyunlarile hemen susturmalı.. Bakan cevap veriyor:

«Bu ilâç henüz tecrübe devresinde.. Eğer size faydalı olduğu tespit edilsin, hükûmet her biriniz için 800 lira değil, 8 bin lira harcayabilir!» Cümle çok kuvvetli.., Fakat hakikatten o kadar uzakki, hali vakti yerinde olanlara bu ilâç tatbik ediliyor. İyi neticeler de alınıyor. Bakan onların dosyasını da tetkik ediyor; görülen köy kılavuz istemez. Bu ilâç iki senedir memlekete girmeğe başladı. İlk zamanlarda gramı asgari 25 liradan satıldı. Sonra 15 liraya 11 liraya ve 880 kuruşa kadar düştü. Binlerce gram ilâç memlekete girdi. Ve milyonlarca lira memleketten çıktı da halâ tecrübe devresinden kurtulamadı mı? Bu tecrübe muhakkak paralılar üzerinde mi yapılacak? Yoksa bu Streptomycin yalnız zengin veremlilere mi iyi geliyor?

Bakan bu isteği ileri süren hastaya soruyor "peki sana bu ilâcı kim tavsiye etti?„ Al sana bir mesele.. Doktor hemen atılıyor. «Hayır bay bakan kimse tavsiye etmedi;„ şu halde doktorlar hastanın sağlık durumları kadar mali durumlarını da teşhis edebilmeli. Öyle birine tavsiyede bulunmalı ki hemen ilâcı kendi parasile temin edebilsin. Resmi doktor olmak zorlaşıyor demek! Hakikat, söz cambazlığı ile örtülemez. Büyük bir bütçe meselesile karşı karşıyayız. Veyahut bakanın mantıkile biz de şöyle cevap verebiliriz: "Amerikalılar bize yardım yapacaklar mı? Düşmanlarımızdan korunmak için tank ve tayyare veren bu dost millet yine en büyük düşman olan ve hudutlarımızı çoktan aşan basillerden korunmamız için de Streptomycin! versinler, Onların ne kadar insanî düşündüklerini elbet biliriz. Şu halde yüz milyon liralık yardımın bir iki milyonunu bu ilâca kapatıversin de iki yıldır hala paralılar üzerinde tecrübe edilen bu ilâç bir az da parasızlar üzerinde denensin, olur a belki daha iyi neticeler alınır!„

ARKADAŞ

Yazan: MAKSİM GORKİ

Maxim Gorky 1872 de Nijninovograt'da kalabalık, fakir bir aile içinde güçlükle ilk tahsilini yaptıkdan sonra, baba ve anasının ölümile nine ve dedesinin yanında yaşamış çeşitli küçük işlerde, çıraklık, bulaşıkcılık, kapıcılık yaptıktan sonra aklınca üniversite tahsili yapmak ümidile Kazan'a gelmiştir. Oradaki nasibi de bir ekmekçi çıraklığı olmuştur. İşte bu devirde hayatının elemlerini gidermek için ne bulduysa okumağa başlayan Gorky yavaş yavaş kendinde yazı istidadı duymaya başlamış ve hiç bir yerde neşredilmeyen ilk yazılarını yazmıştır

Bir tesadüfle tanıştığı Korelenko'ya yazılarını gösterdiği zaman ondan gördüğünü yaz tavsiyesini almış ve bütün yazıcılık hayatında bu formüle sadık kalmıştı. Gorky yaşadığı hayat itibarile balıkçı, eskici, hamal, fahişe serseri gibi insanlarla düşüp kalktığından bütün bunları canlı, sıcak ve kendine has samimî insaniyetçiliğile tasvir eder. Biz bu hikâyeleri okurken dar bir ahlâkcılıkla hoş göremiyeceğimiz kısımları geniş bir müsamaha ile karşılamaya alışırız: Gorky bu basit ve mütevazi insanların ehemmiyetsiz hayatlarındaki kötülüklerinin sırrını çözmüş ve bütün insanlar için bir iyilik mücadelesi açmış ve bu uğurda kapitalar polisinin sonsuz takip ve tazyiklerine uğramıştır.

Bu şehirde her şey anlaşılmaz ve garipti. Kiliselerin renk renk kuleleri göklere yükselirken, fabrikaların duvar ve bacaları çan kulelerini aşıyordu. İbadete çağıran çanların madenî feryatları saç damlar üzerine çöküyor ve evlerin arasındaki dar geçitlerde kayboluyordu. Binalar büyük ve umumiyetle güzel, fakat insanlar bayağı ve daima çirkindi. Sabahtan akşama kadar, kül rengi fareler gibi gözlerini hırs bürümüş bir halde, şehrin dar ve eğri sokaklarında, kimi ekmek, kimi eğlence peşinde, oraya buraya telâşla koşuşuyordu. Bir kısmı da yol başlarını tutmuş, kuvvetliye sessizce boyun eğmesi için, zayıfı düşmanca göz altında tutuyordu. Kuvvetli olan zenginlerdi. Herkes ancak paranın insanlara kuvvet ve hürriyet verebileceğine inanıyor ve hepsi de iktidarı ve parayı arzuluyordu. Çünkü hepsi köle idi. Zenginin lüksü, fakirin arzusunu ve kinini çekiyordu. İnsanlar için altın şıkırtısından daha tatlı bir musiki yoktu. Hepsi birbirine düşman olduğundan, hepsi de zulüm altında yaşıyordu.

Bazan şehrin üzerine güneşin doğduğu da oluyordu. Fakat hayat daima karanlık ve insanlar gölge gibi idi. Geceleri binlerce parlak ışık yanar, para ile aşk satan aç kadınlar sokaklara dökülürdü. Çeşitli lezîz yemeklerin kokusu buram buram tüterken, açların kızgın gözleri hırsla parlar ve elemden boğuk bir sefalet inlitisi haline gelen insan sesleri şehrin üzerine yayılırdı.

Hayat keder ve endişe ile dolu idi. Bütün insanlar birbirine düşman ve bütün insanlar kötü idi. Yalnız pek az insan namuslu ve doğru idi. Fakat bunlar da hayvanlar gibi katı yürekli ve diğerlerinden daha zâlimdi.

Herkes yaşamak istiyordu ama, kimse nasıl yaşanacağını bilmiyor, hiç kimse arzusuna göre bir yol tutamıyordu. Artık insanın ruhunda, yarına ait parlak hayali sönmüştü. İşkence çeken zelîl ve sefîl insanların inilti ve feryatları göklere yükseliyordu.

Daima elem, endişe, bazan da dehşet hüküm sürüyordu. Kasvetli şehir, mabetleri ve simetrik taş kütlelerile, insanları saran, gün ışığı görmiyen bir hapishane gibi hareketsiz duruyordu.

Hayatın musikisi boğuk bir elem ve öfke gibi bir nefretin yumuşak fısıltısı, korkunç bir zulüm uğultusu ve hayvanca bir şiddetin haykırışından ibaretti.

II

Bedbahtlık ve kederin kasvetli uğultusu arasında. hırs ve mahrumiyetin şuursuz mücadelesi ve hotgâmlığın korkunç batakhğı içinde birkaç hayalperest, şehrin zenginliğini yaratan fakirlerin yaşadığı bodrumlar arasında gizlice dolaşıyordu. Hakarete uğrayan, şamar yiyen, fakat kalbleri insan sevgisi ve insan inancı ile dolu olduğu halde isyanı öğreten bu hayalperestler, uzak hakikat alevinin kıvılcımları idi. Bunlar gibi bodrumlara, basit fakat büyük bir bilginin az da olsa daima verimli olan tohumlarını getiriyorlardı. Kâh soğuk parlayan hasîn gözlerle, kâh okşayıp severek kör ve dilsiz birer âleti olmuş bu köle insanların durgun kalblerine sokuyorlardı. Bu hakîr, bu donuk insanlar, kalblerinin uzun zamandır özlediği bu kelimelerin musikisini güvensizlikle dinliyorlardı. Fakat yavaş yavaş başlarını kaldırarak kudretli ve harîs zalimlerin kurnazca ördükleri yalan ağlarından kendilerini kurtarmağa başladılar.

Elemli bir kinle dolu olan hayatlarına, yalan ve kötülüklerle zehirlenmiş kalblere, kuvvetlinin kaba düşüncelerle karma karışık ettiği zihinlere, aşalığın acısını duyan bu sefîl varlığın içine ışık saçan sâde, yeni bir kelime düşmüştü: "Arkadaş!,,

Bu kelime onlar için yeni değildi. Onu evvelce de işitmiş, hattâ söylemişlerdi. Fakat o zamana kadar, unutmakla bir şey kaybetmedikleri bütün diğer kelimeler gibi mânasız bir ses sanmışlardı. Bu kelimenin şimdi yepyeni, temiz ve kuvvetli bir sesi, taze bir mânası, elmas gibi sert, kıvılcımlı, değişik bir çeşnisi vardı.

İnsanlar bu kelimeyi benimsiyerek, bir ananın yavrusunu beşikte sallaması gibi onu sevgi ve ihtimamla söyliyerek kalblerinde besliyorlardı.

"Arkadaş,, diyorlardı ve hissediyorlardı ki, bu kelime bütün dünyayı birleştirmek, bütün insanları hürriyete kavuşturarak, karşılıklı saygının kopmaz bağlarile kaynaştırmak için gelmiştir.

Bu kelime kölelerin kalbine kök saldığı zaman onlar artık köle olmaktan çıkmışlar. Ve bir gün geldi, hep birlikte hükmedenlere bağırdılar:

"Artık yeter!.,,

Hayat durmuştu. Çünkü hayatı harekete getiren kuvvet onlar ve yalnız onlardı. Akan sular durdu, ateşler söndü ve şehir karanlığa gömüldü. Kuvvetliler şimdi yeni doğan çocuklar gibi çaresiz kalmışlardı. Eski zorbaları korku sarmıştı. Kendi pisliklerinin kokusu ile kusarlarken, asîlere karşı duydukları nefreti boşaltıyorlardı. Açlık bir heyûla gibi peşlerine takılmıştı, karanlıkta uluyorlardı.

Zifirî karanlığa gömülen kiliseler ve evler ölü bir ateş ve demir kaosu içinde kayboldu. Meş'um bir sessizlik sokaklara ölüm havası getirmişti, hayat durmuştu. Çünkü hayatı doğuran kuvvet, artık kendini bilmeğe, tanımağa başlamış ve "köle - insan,, iradesinin ifadesi olan sihirli ve yenilmez kelimeyi bulmuştu. Kendini istibdattan kurtarmış ve kendi öz kuvvetini görmüştü, yani yaratıcının kuvvetini...

O günler kudretlinin, hayata hâkim ve sahip olduklarına inananların zillet günleri idi.

Ölü şehrin ışıkları o kadar zayıf ve sönüktü ki, asırlar boyunca inşa edilen şehir bir taş ve odun yığını halinde yükseliyordu. Onlar kendi kuvvetlerini bilmenin ateşile yanıyor ve gözlerinde gelecek zaferin vaadi parlıyordu. [illegible]kiden uğradıkları hakaret ve istihza ile ruhlarında derin yaralar açılan insanlar, şehrin sokaklarında yürürlerken emeklerinin derin mânasını görüyorlardı. Ve bu onlara hayata sahip olmanın bir hak olduğu, kanunların yapıcısı ve yaratıcısı olduklarını anlatıyordu. İşte o zaman birleştirici ve hayat verici kelime yeni bir kuvvet ve göz kamaştıran parıltısı ile ses verdi: "Arkadaş!,,

III

Daha dün yarı aç bir hayvan gibi pis sokaklarda nafakası için, birisinin gelip aşk satın almasını bekleyen fahişe de bu kelimeyi işitmişti. Fakat hüzün ve elemle gülerek tekrarlamağa cesaret edememişti. Şimdiye kadar hiç rastlamadığı bir adam onun yanına geldi ve elini onun omuzuna koyarak sanki bir akrabasıyla konuşuyormuş gibi "arkadaş!,, dedi. Kadın yanık kalbinin şimdiye kadar hiçbir zaman hissetmediği sevinçten ağlamamak için hafif ve çekingen bir surette gülümsedi. Daha dün dünyaya aç ve hayasız bakan gözlerde yaşlar, yeni doğan bir çocuk neşesinin saf yaşları parıldıyordu. Kast dışı edilen, yeryüzünün büyük ezilenler ailesi içine alınanların bu sevinci şehrin bütün sokaklarında parıldıyordu.

Daha dün karnını doyursun ve kendi vicdanı rahatlasın diye önüne bir kuruş atılan dilenci de bu kelimeyi duymuştu. Sefaletin aşındırdığı kalbi şükran ve sevinçle çarptı.

Kemikleri çıkmış sıska beygirleri koştursun diye, arkasından dürtülen garip arabacı, tekerleklerin taşlar üzerinde çıkardığı gürültüden hisleri körlenmiş bu adam da gülerek yoldan geçen birine: "Biner misin arkadaş?,, dedi. Bunu söyler söylemez kelimenin sesinden ürkmüş, dizginleri toparlıyarak hemen uzaklaşmaya hazır bir halde, o mes'ud gülüşü ile yolcuya bakıyordu. Yolcu da, onun gülümsemesine karşılık başını salladı ve "Teşekkür ederim arkadaş!,, gideceğim yer uzak değil,, dedi.

Kaldırımlar üzerinde insanlar küçük topluluklar halinde yürüyor ve dünyayı birleştirecek olan büyük söz bir kıvılcım gibi onların arasında gidip geliyordu: "Arkadaş!,,

Uzun favorili, asık suratlı ve kurumlu bir polis köşebaşında konuşan bir ihtiyarın etrafında toplanan kalabalığa yaklaştı. Bir müddet dinledikten sonra yavaşça: "Sokak toplantıları kanunen yasaktır. Dağılın baylar...,, dedi. Sonra bir an durdu, gözlerini yere doğru indirerek yumuşak bir sesle ilâve etti: "Arkadaşlar!..,,

Kalblerinde bu kelimeyi taşıyanların, onu birleştirmeğe çağıran bir borazan sesi olarak etine ve kanına sokanların yüzünde genç yaratıcıların gururu parlıyordu.

Onların bu kelimeye cömertçe kattıkları kuvvetin yıkılmaz ve tükenmez olduğu aşikârdı.

Onlara karşı kör sürüsü silâhlı adamlar da bir yandan hazırlanıyor, sıraya giriyordu, zâlimlerin gazabı, adalet için mücadele edenlerin üzerine inmek üzereydi.

Büyük şehrin çarpık sokaklarında ve meçhul işçilerin inşa ettiği soğuk ve sessiz duvarlar arasında ise insanların kardeşliğine olan büyük iman gelişerek yayılıyordu: "Arkadaşlar!,,

Kuvvetli ve güzel kardeşlik hissi ile dünyayı bir alev gibi saracak olan ateş, şurada burada yangınlar halinde kendini göstermeğe başlamıştı. Bu ateş dünyayı sarıp kavuracak, bizi insan kılığından çıkaran kötülük, nefret ve zulmü kül haline getirecek, kalblerimizi kaynaştırarak, başı dik, asîl insanların, hür işçilerin dostluk ailesine sıkı sıkıya bağlı, tek bir kalb haline getirecektir.

Kölelerin inşa ettiği ölü şehirde, zulmün hüküm sürdüğü şehrin sokaklarında insanın kendine ve dünyanın kötülüğüne karşı kazanacağı zafere olan imanı büyüyor, kuvvetleniyordu. Ve elemli, huzursuz hayatın kaosu içinde parlak ve şen bir yıldız gibi istikbali aydınlatan bir meş'ale gibi şu sâde ve içten kelime parıldıyordu: "Arkadaş!,,

Baş tarafı S. 2

kisleri hâlâ kulağımızda. Ben bu macerayı şiir olarak yazdım ve (Gün) de neşrettim. Bu şiiri (Yaşadıkça) ya aldım. Kimse matbuattan fikir hürriyetinden kelepçeden bahsetmedi. Onlarınki fikirde bizimkiler çakıl taşı mı?.. Yoksa bizimkiler mi bilek değil?

— Şimdi ne yapacaksın?

— Görüyorsunuz hastayım. Evvelâ sıhhatımı kazanacağım. Mücadele için sıhhat en geçer akçadır. Sonra mesleğimi; davam, danıştayda.. Bu memlekette adalet varsa çok sevdiğim öğretmenliğe döneceğim.

Başka ne yapabiliriz?

— Birinci sayfadan devam —

mışlar. Bir türk delikanlısı, Amerikalı şımarık dostlarımızı nezakete davet etmiş. Delikanlının kafasına bir şişe indirip, parçalamak suretile karşılık vermişler.

Bu durum karşısında hiç bir şey yapılamıya cağını anlıyan bir başka Türk delikanlısı da, hırsından bir bira şişesini çatır çatır dişlerile kırarak, ağzı kan çanağı içinde, cam parçalarını yutmuş galiba başka da yapacak iş kalmadı. On sekiz milyon Türkün, hırslarından bira şişelerini yemesi lazım geliyor. Fakat, haşmetlü efendilerimiz o kadar vurdum duymaz ki, bu sefer de korkarız, milletin bira şişelerini dişlerile parçalaması için, Amerikaya şişe ısmarlarlar.

Ansiklopedik Bilgiler ; **Yazan : Fehmi Yazıcı**

Sendika çeşitleri

İki türlü sendika vardır. Aksı inkılâbçı sahte sendikalar ki, bunlara « Sarı sendika » ismi verilir ; diğeri de inkılâbcı hakikî sendikalardır.

Bu iki çeşit sendikaların nasıl iktisadî ve sosyal bir zaruretin mahsulu olduklarını inceleyelim :

İşçi sınıfı mütehassıs işçi ve mütehassıs olmayan yani kara işçisi diye iki çeşittir. İşte işçilerin ihtisaslarına göre, böyle iki gruba ayrılmaları, dünyada Sarı sendika ve hakikî sendika diye iki çeşit sendikanın meydana gelmesine sebep olmuştur. Şimdi bunun nasıl olduğunu açıklayalım :

Meselâ Fransada, Kara işçisinin (yani ihtisassız işçi) ortalama olarak gündeliğini (1) kabul edersek yine Fransada mütehassıs işçinin gündeliği 1,7 dir. Amerikada ve İngilterede ise bu nisbet 1 e karşı 4—6 Sovyetler Birliğinde 1 e karşı 3—5, Almanyada ise aşağı yukarı Fransadakinin aynıdır.

Bu rakkamlara dikkatle bakarsak görürüz ki, Amerika ve İngilterede, işçi sınıfının muayyen bir tabakası olan mütehassıs işçiler, mütehassıs olmayan işçilere nazaren dört beş kere daha fazla gündelik almakta, yani Kara işçisinden çok üstün bir refah içinde yaşamaktadır. İşte Amerikada refah içinde olduğu ileri sürülüp, gözümüz boyanılmak istenen bu çeşit işçilerdir. Elbette böyle refah içinde bulunan işçilerin, onlardan pek daha az gündelik alan kara işçisi ile ayni davayı güdemeyecekleri meydandadır, Bu sebepten Amerikada ve İngilterede bir çeşit işçi aristokrasisi meydana gelmiştir. Bunlar sosyal nizamda bir değişikliğe taraftar olmak değil, tersine olarak kendi çıkarlarına olan bu düzenin muhafazasını isterler. Çünki bu düzenle günün birinde sermayedar olacaklarını, umar ve beklerler.

İşte bu çesit işçiler "Sarı sendika„ ları meydana getirmişlerdir. Meselâ İngilteredeki (Trade-Union) ve Amerikadaki (Amerikan Federation of Labour), sendikaları gibi.

Buna mukabil Amerikadaki, sınıf şuuruna ermiş kara işçilerinin kurdukları (İndustrial Worker of the world (Congrai of İndustrial organisation,) isimli sendikalar inkilapçı hakikî sendikalardır.

Amerika ve İngilterede sarı sendikalara mensup işçilerin gelirleri, memur, asker, hakim... gibi bürokrat zümrenin gelirinden daha yüksektir. Bu da onların kendi sınıflarından uzaklaşarak, Burjuva hayatı sürümelerini sağlamaktadır.

Bu durum ilk bakışda, işçiler için çekici ve tatlı görünebilir. Elbette her işçi iyi bir hayat ister. O halde bütün işçiler mütehassıs işçi haline gelerek, fazla kazansınlar. Fakat gerçek böyle değildir. Eğer bu refah, sonuna kadar devam edecek olsaydı, böyle düşünenlere hak verilebilirdi.

İngiliz ve Amerikalı sermayedarlar ödedikleri bu yüksek işçi gündeliklerini, kara işçilerinden keserek ve müstemlekelerle, yarı müstemlekelerden yaptıkları yağmalarla temin ederler. Tutulan istatistiklere göre her İngilizin bir günlük harcadığı parada, Hindistan halkının çalışan sınıfından birinin 65 Şiling i vardır.

Kara işçileri sendikalar halinde mücadelelerinde devam ederek haklarını aldıkları ve müstemlekelerin Millî kurtuluş hareketlerini yaparak müstakil milletler haline geldiği gün, bu mütehassıs işçiler de, yüksek gündeliklerini alamıyacaklardır.

Yalancı ve devamsız bir refah içinde yüzen bu mütehassıs işçiler de, müstemleke yağmasının uzun müddet devam edemiyeceklerini anladıkları gün, kendi sınıflarına ihanetten vazgeçerek, kurtuluşlarını işçi birliğinde anlıyarak, hakikî sendikalar içinde birleşeceklerdir.

Görülüyor ki, Sarı Sendika ve hakikî sendika diye işçi sınıfını ikiye ayıran sebeblerden en mühimi, mütehassıs işçi ile mütehassıs olmayan işçi gündelikleri arasındaki büyük farkdır. Ancak memleketlerin içinde bulunduğu tarihi şart ve zaruretler de göz önünde tutmak gerektir.

Okuyucularla Başbaşa

Bir okuyucumuz "Bu ne biçim magazin. Beğeniyoruz, zevkle okuyoruz. Fakat magazine benzetemedik„ diye yazıyor. Okuyucumuza hak vermemek mümkün değil. Çünkü bu memleket halkına magazin namı altında iç gıcıklayıcı çıplak kadın resimleri sunuldu ve böyle alıştırıldı.

Bizimki de işte bu çesit bir magazindir. Başka memleketlerde örnekleri de vardır. Biz magazin deyince şunları anlayoruz:

1 — Herkesi ilgilendiren konular vardır.

2 — Bir memleket halkının her seviyede insanına hitap eder.

3 — Mevzular ciddi ve ağır da olsa üslup hafif ve kolay anlaşılır tarzdadır.

4 — Bir çok çeşitli mevzularda yazılar topluluğudur.

Bir okuuycu tarafından gönderilmiştir.

Ayni yoldur

Sil başdan, al başdan, başla yeni başdan
At yeni tarihi diğerini silelim.
Çalış millet için korkmayalım her taştan
Yol ayni yoldur hep bu yolda ölelim.....

M. Tarakçıoğlu

Emekçi gazetesi

Türkiyeye giremiyor

İngiliz imparatorluğunun idaresi altında yaşayan Kıbrıstaki Türk işçi teşkilâtlarının neşir vasıtası olan «Emekçi» gazetesinin Türkiyeye girmesi Bakanlar kurulu kararı ile yasak edilmiştir.

ESKİ SAYILARIMIZ

Gazetemizin eski sayılarını elde etmek isteyen okuyucularımız, mektupla 10 kuruşluk posta pulu gönderirlerse adreslerine yollanır. İstanbuldaki okuyucularımız eski sayılarımızı, Ankara caddesi Narlıbahçe sokağında gazetmizin bayii Esat' Ekicigil'den tedarik deebilirler.

Dizildiği yer BERKSOY Basımevi
Basıldığı yer F. K.
Sahibi ve Neşriyat Müdürü
ORHAN MÜSTECAPLI

İNONÜ neler söylemişti?

İnönü "Bir millet san'atdan ve san'atkârdan mahrumsa, tam bir hayata malik olamaz.„ demişti. Sayın İnönü ileri görüşü ile, vecîz şekilde bu günkü hayatımızı tasvir etmiş bulunuyor. Bugün bütün san'at kollarına bakalım, milletimizin san'at ve san'atkârdan mahrum olduğunu görürüz. Tiyatro eserlerinin sansüre uğradığı, memleket realitesini veren değerli resimlerin sergilere alınmadığı, şiir kitaplarının, hikâye kitaplarının toplatıldığı, romanların basılamadığı, mizahın susturulduğu bir memlekette, nasıl olur da san'at ve san'atkâr olur?

San'atın bukadar kayıt altına alındığı, sözde hürriyet olan memleketimizde müzik namına göbek havası, film diye göbek çalkalaması, resim olarak göbek çukurunda rakı içilen anadan doğma avratlar, roman diye belden aşağılık göbek altı nâmelerinden başka ne beklenebilir? Sayın İnönü çok haklıdırlar: san'attan ve san'atkârdan mahrum bir millet tam bir hayata malik değildir.

***

İnönü şöyle söylemiştir: «Milletin murakabesi, idare üzerinde hakikî ve filf olmadıkça ve böyle olduğuna milletçe kanaat gelmedikçe bir halk idaresi var denemez.»

Bugün gazetelerin yazdıklarına, parti liderlerinin beyanatına ve bizzat millet vekillerinin sözlerine göre, idare üzerinde milletin mürakabesi şöyle dursun, tersine olarak, idarenin millet üzerinde mürakabesi vardır.

Yani Türkiyede bir halk idaresi var denemez.

***

İnönü şöyle demişti: «Eğer bir hükûmet bütün meseleleri hal edecekse, onun bir kurun-u vustâ padişahından ne farkı vardır?„

Son bir kaç hükûmeti şöyle bir gözden geçirince nasıl bir padişahlar idaresi altında yaşadığımızı anlarız. Halbuki biz padişahların memleketten koğulduklarını sanırdık.

Kelime olarak kovuldukları doğrudur, hakikatte ise mal meydanda. Nasıl olsa bir padişah mukadderse, hiç olmazsa, kurunu vustaî olmasınlar, son asır padişahlarına çoktan fit olduk.

***

İnönü şöyle söylemişti: "Uğraşacağımız en mühim hastalık cehalet ve takip edeceğimiz en feyizli yol müsbet ilimdir.„

Biz sayın İnönünün bu irşatlarına uygun hareket ediyoruz. Biz cehalet hastalığı ile mücadele ediyoruz. Bu memleketin ve milletin hayrına olduğuna inandığımız sosyalizmi, körü körüne ve bilmeden inatla direnenlerin kafasına sokmıya çalışıyoruz. Yolumuz müsbet ilimdir; gerilik, softalık, yobazlık, cehalet değildir.

***

İnönü şöyle söylemişti: «Her hangi bir işe girişecek adam, haksızlıktan kendini masûn addetmezse hayatta hiç bir çalışmanın hedefi kalmaz.»

Biz, bundan evvelki vesikalı, delilli misallerile, giriştiğimiz bu işte ve girişeceğimiz her işte haksızlığa uğramıyacağımıza güvenemiyoruz. Fakat bu haksızlık tehlikesi bizi hak, hakikat ve halk uğruna mücadeleden döndüremiyecektir.

***

İnönü,

"Siyasette ve idarede olan felâket, yarım bilgili adamların salâhiyet sahibi olmalarıdır.„ demişti. Bu günkü durumumuzu bundan daha iyi tasvir eden söz pek zor bulunur. Hervatansevere, her ileri görüşlü insana, kanun nazarında bir suç isnad eden idare ve siyaset adamları bindikleri şahlanmış cehaleti kırbaçlayıp, bir semti meçhule yani felâkete dört nala gidiyorlar.

***

İnönü «Geride kalmak bütün hayatta her şey için bir kusurdur.» demişti. Emperyalizmin Türkiye mümessillerini ve geri kafalı, köhne düşünceliler, acaba Sayın İnönü'nün bu vecizelerini duymadılar mı?

Eşref'ten

Abdülhamid'in bomba suikasdından kurtulması üzerine, aşagıdaki kıta Şair Eşref tarafından yazılmıştır:

Muktezâ-yı hükm-ü kanun-u tabiat böyledir
Düşmek üzre yıldırım ekser muallâ tâk arar
Çokmu namerdin felâketten selamet bulması
Her kese gitmez bela, erbab-ı istihkak arar

Eşref